

Asia: VN/146/2021

Ehdotus saatavien perinnästä annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta. Työryhmän välimietintö.

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomiot ehdotetuista muutoksista

Esityksen tarkoituksena on jatkaa perintälain (513/1999) väliaikaisia muutoksia. Suomen asianajajaliitto on kiinnittänyt syksyllä 2020 antamassaan lausunnossa huomiota esityksen taustalla olevaan ensimmäiseen väliaikaiseen lakimuutokseen liittyviin periaatteellisiin kysymyksiin. Suomen asianajajaliitto viittaa alla esitettyyn aiempaan lausuntoonsa eikä pidä tarpeellisenä lausua asiasta nyt enemmälti.

Suomen Asianajajaliiton lausunto 11.9.2020 hallituksen esityksestä laiksi saatavien perinnästä annetun lain väliaikaisesta muuttamisesta (OM:n luonnos 7.9.2020)

Suomen Asianajajaliitolta on pyydetty kommentit 7.9.2020 valmistuneesta luonnoksesta hallituksen esitykseksi, jolla on tarkoitus muuttaa väliaikaisesti saatavien perinnästä annettua lakia (L 513/1999).

Lähtökontaisesti esityksessä esitetty huoli pienyritysten selviytymisestä koronavirusepidemian perinnästä on perusteltu. Pyrkimys turvata sinänsä kannattavaa elinkeinotoimintaa harjoittavia yrityksiä poikkeusoloihin liittyvästä velkojen tehostusta perinnästä on ymmärrettävää.

Poikkeuksellisesta aikataulusta johtuen Suomen Asianajajaliitto tyytyy kiinnittämään huomiota erityisiin periaatteellisiin kysymyksiin, jotka heräävät tarkasteltavana olevan lainsäädäntö-hankkeen yleisistä tarveperusteluista sekä sen tietyistä soveltamisalavaihtoista.

Kansantalouden näkökulmasta koronaepidemia on malliesimerkki puhtaasta ulkoisesta sho-kista, joka kohdistuu samanaikaisesti lähes kaikkiin maailman maihin. Sen torjumiseksi välttämättöminä pidettyjen rajoitustoimien seurauksena on tapahtunut sekä tarjonta- että kysyntäpuolen volyymin voimakas supistuminen erityisesti palvelu- ja liikennesektorilla. On sinänsä luontevaa, että valtiovalta pyrkii tällaisessa tilanteessa käyttämään myös kaikki lainsäädännölliset keinot kansantaloudelle aiheutuvien vahinkojen minimoimiseksi.

Nyt kaavailluilla perintälain muutoksilla laajennettaisiin saatavien perintäkulujen enimmäismäärien pakottavaa sääntelyä koskemaan muitakin kuin kuluttajasaatavia sekä laajennettaisiin trattaperinnän kiellon soveltamisalaa toiminimi- ja henkilöyhtiöihin. Ovatko nämä valitut toimenpiteet kuitenkin sellaisia, jotka millään ekonometrisella tai muulla soveltuvalla analyysillä osoittautuisivat tavoitteeseen nähden vaikutukselliseksi, voidaan esittää perusteltu epäily. Johtopäätökset lainsäädännön tarpeellisuudesta näyttävät perustuvan järkevänä pidettyyn valistuneeseen arvioon siitä, että perintäkulujen määrän ja tiettyjen perintäkeinojen rajoittamisella voisi olla helpottava vaikutus yritysten maksuvaikeuksiin. Kuitenkin myös tämän arvioinnin tiedollisissa peruslähtökohdissa näyttäisi olevan epäselvyyttä.

Esimerkiksi trattaperinnän kiellon soveltamisalan laajentamista on perusteltu (esitysluonnoksen sivulla 17) viittaamalla trattaprotestien määriin saman 34 viikon pituisena ajanjaksona vuosina 2019 (47.500 kpl) ja 2020 (54.000 kpl), otaksumalla tuon eron olevan tilastollisesti merkitsevä ja sen jälkeen esittämällä, että "trattaperinnän kiellolla voidaan arvioida olevan myönteinen vaikutus toiminimiyrittäjien ja henkilöyhtiöiden selviytymiseen taloudellisesti haastavasta ja poikkeuksellisesta tilanteesta". Tämän jälkeen kuitenkin ilmenee, että "tiedossa ei ole, kuinka suuri osuus näistä [trattaprotesteista] koskee toiminimiyrittäjiä tai henkilöyhtiöitä".

Jo pääministeri Sanna Marinin hallituksen hallitusohjelmaan 10.12.2019 on kirjattu sivulle 82, että "perintätoimien kohteena olevilta laskutettavien perintäkulujen määrälle säädetään eu-romääräiset ylärajat myös velallisen ollessa muu kuin kuluttaja-asemassa oleva yksityishenkilö". Nyt kommentoitavana olevaan hallituksen esityksen luonnokseen sisältyy tosin uutena elementtinä myös trattaperinnän kiellon soveltamisalan laajuutta koskeva muutos.

Kysymys pienyrittäjän suojan laajentamisen tarpeesta ja eri keinoista sen toteuttamiseksi on toki sellaisenaan kiinnostava ja ollut vilkkaan keskustelun kohteena sopimus- ja yhtiöoikeuden alalla jo vuosikymmeniä. Jos ja kun nyt ajankohtaisen lainsäädäntöhankkeen todelliset taustaperustelut liittyvät tähän keskusteluun ja siinä avautuviin mitä moninaisimpiin oikeus-systemaattisiin kysymyksiin, soisi nimenomaan niiden tulevan jatkossa avoimesti keskusteluluiksi ja punnituksi.

Trattaperinnän kiellon soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi yksityisiin elinkeinonharjoittajiin, avoimiin yhtiöihin ja kommandiittiyhtiöihin. Miksi osakeyhtiöt on jätetty kiellon soveltamisalan ulkopuolelle, ei luonnoksesta selviä ainakaan parhaalla mahdollisella johdonmukaisuudella. Yrityksen liikevaihdon määrään perustuvan soveltamisalamäärityksen ongelmallisuus käytännön

soveltamistilanteissa on sinänsä ilmeinen ja myös luonnoksessa ongelmalliseksi tunnistettu (s. 20-21). Kiellon soveltamisalan kytkemisen helposti todennettaviin velallisen yhtiömuotoihin ajatellaan poistavan nämä tulkintaongelmat, ja niin kuin luonnoksessa muualla on todettu, tämä mahdollistaa myös aluehallintovirastoille ja käräjäoikeuksille hyvät edellytykset kontrolloida, ettei trappaperintää kohdisteta sellaisiin velallisiin, jotka kuu-luvat kiellon soveltamisalaan.

Epäselväksi kuitenkin jää, miksei trappaperinnän kieltä ole ajateltu ulotettavaksi asunto-osakeyhtiöihin. Luonnoksessa kuitenkin on nostettu toisessa eli perintäkulujen enimmäismäärää koskevien säännösten soveltamisalaa koskevassa asiayhteydessä nimenomaan asunto-osakeyhtiöt esille sellaisena yhtiömuotojen alalajina, joka esitysluonnoksen velallismyönteisten tavoitteiden koherenssi ja sisäinen logiikka huomioon ottaen tulisi sisällyttää laajennetun sääntelyn soveltamisalaan: ”Vaikka – tavoitteena on esityksellä erityisesti puuttua sellaisten saatavien perintään, joissa velallisenä on yritys ja edistää osaltaan niiden selviytymistä vaikeasta tilanteesta, sääntelyn loogisuus ja tasapuolisuus edellyttävät, että ehdotettu kulusääntely koskee yrityssaatavien lisäksi myös muita sellaisia saatavia, joissa velallinen on muu kuin kuluttaja, kuten asunto-osakeyhtiö, yhdistys tai säätiö” (s. 14). Myöhemmin todetaan, että ” – esimerkiksi yhdistyksiltä ja asunto-osakeyhtiöiltä perittävät saatavat, jotka niin ikään jäävät nykyisen kuluttajasaatavan määritelmän ulkopuolelle, olisivat jääneet kokonaan täsmällisemmän ja velallismyönteisemmän sääntelyn soveltamisalan ulkopuolelle, mitä ei pidetty sääntelykokonaisuuden loogisuuden näkökulmasta perusteltuna” (s. 20).

Trappaperinnän kiellon soveltamisalan laajentamista yksityisiin elinkeinonharjoittajiin, avoimiin yhtiöihin ja kommandiittiyhtiöihin on luonnoksessa perusteltu myös toisesta, hieman periaatteellisemmasta näkökulmasta. Luonnoksen mukaan ”tavoitteena on tältä osin suojata erityisesti taloudellisesti haavoittuvimmassa asemassa olevia yrityksiä. Tällaisia ovat eritoten yritykset, joiden velvoitteista luonnolliset henkilöt ovat lain mukaan henkilökohtaisessa vastuussa” (s. 13). Luonnoksesta ilmenee hieman myöhemmin, että varsinaisena suojan kohteena näytettäisiin pidettävän toiminimi-, tai henkilöyhtiön taustalla olevaa vastuullista luonnollista henkilöä: ”Korkeat perintäkulut heikentävät yrityksen taloudellisen aseman lisäksi myös yksityishenkilön taloudellista asemaa. Tällaisten yritysten maksuhäiriömerkinnät voivat aiheuttaa merkittävää haittaa sekä yritykselle että yrityksestä vastuussa olevalle yksityishenkilölle” (s. 16). Trappaperinnän kieltä ja suojan tarvetta siis puoltaisi viime kädessä se, että tuo perintäkeino aiheuttaisi haitallisia seurauksia jollekin luonnolliselle henkilölle. Esityksellä saattaisi siten olla jossain määrin myönteisiä vaikutuksia lähinnä palkansaajiin rinnastettavien pienyrittäjien kuten esimerkiksi ns. yhden tuolin kampaajien kannalta.

Perustellusti voidaan kuitenkin kysyä, typistyvätkö varsinkin pienyritystoiminnan ongelmat ainoastaan niihin tilanteisiin, joissa yrittäjä (luonnollinen henkilö, ”yksityishenkilö”) on henkilökohtaisessa vastuussa yritystoimintansa veloista suoraan valitsemaansa yhtiömuotoa koskevan yhtiöoikeudellisen sääntelyn perusteella? Suuressa osassa osakeyhtiömuotoisista pienyrityksistä yrittäjä on nimittäin käytännössä henkilökohtaisesti sidottu yhtiönsä myös omalla varallisuudellaan omavelkaisen takauksen tai antamiensa muiden vakuuksien takia. Ja vaikkei pienen osakeyhtiön yrittäjällä olisi tällaisia henkilökohtaisia sitoumuksia, ”pelissä” joka tapauksessa kuitenkin on panoksena hänen henkilökohtainen työpaikkansa ja elantonsa aivan samalla tavalla kuin hänen

kollegallaan, joka sattuu harjoittamaan samaa ammattia toiminimellä tai henkilöyhtiön vastuunalaisena yhtiömiehenä.

Yhteenvedona edellisestä todetaan, että huoli pienyritysten selviämisestä saatavien – osin tehostetusta – perinnästä yllättävässä taloudellisessa poikkeustilanteessa on perusteltu. Valmistelu ei ole kuitenkaan kiiretilanteessa perustunut riittävään avoimeen keskusteluun tai ehdotettujen keinojen vaikuttavuusarviointiin. Vaarana on, että kiireessä laaditut väliaikaisiksi tarkoitetut säännökset jäävät osaksi pysyvää lainsäädäntöä. Jatkovalmistelussa on erityisesti kiinnitettävä huomiota siihen, että osakeyhtiömuodossa yritystoimintaa harjoittavat yrittäjät eivät joudu muita yrittäjiä huonompaan asemaan.

Yleiset huomiot esityksen vaikutuksista

-

Tulisiko tratan käyttökielto tiettyjen velallisten osalta (väliaikainen laki (1069/2020) 7 § 2 ja 5 mom.) olla voimassa 30.9.2021 tai 31.12.2021 asti vai jopa tätä pidempään?

-

Tulisiko tratan protestointiaika (saatavien perinnästä annettu laki (31/2013) 7 § 5 mom. ja luottotietolaki (527/2007) 24 § 1 mom. 7 kohta) pidentää 14 vai 21 päivään?

-

Muut huomiot esitysluonnoksesta

-

Toivonen Milla
Suomen Asianajajaliitto